

Unde fit, ut habitus generatus per actus virtutis laboriose ac difficulter elicitus, inclinet ad actus ejusdem virtutis delectabiliter ac facile eliciendos (1).

Objic. 6.º Nequit dari scientiæ actus in anima separata sine memoria vel reminiscencia. Atqui, teste Aristotele (2), corrupto corpore, anima nequit reminisci. Ergo.—Respondeo Aristotelem intelligendum esse de memoria sensitiva, præter quam jam ostendimus dari aliam distinctam, intellectivam (3).

Objic. 7.º Saltem habitus moralium virtutum non videntur posse manere in anima separata. Quia animæ separatæ erunt instar angelorum sine ulla concupiscentia et passionibus corporeis, quas virtutes illæ moderentur. Ergo frustra remanebunt habitus moralium virtutum in anima separata.—Respondeo, *dist. conseq.* Frustra remanebunt quoad materiale, quod supponunt, *trans.*; quoad ipsam formalem rationem, *neg.* Rem præclare explicat S. Thomas: *In hujusmodi virtutibus aliquid est formale, et aliquid quasi materiale. Materiale quidem est in his virtutibus inclinatio quædam partis appetitivæ ad passiones vel operationes secundum modum aliquem. Sed quia iste modus determinatur a ratione, ideo formale in omnibus virtutibus est ipse ordo rationis. Sic igitur dicendum est, quod hujusmodi virtutes morales in futura vita non manent quantum ad id, quod est materiale in eis; non enim habebunt in futura vita locum concupiscentiæ et delectationes ciborum et venerorum; neque etiam timores et audaciæ circa pericula mortis; neque etiam distributiones et communicationes rerum, quæ veniunt in usum præsentis vitæ. Sed quantum ad id, quod est formale, remanebunt in beatis perfectissime post hanc vitam, in quantum ratio uniuscujusque rectissima erit circa ea, quæ ad ipsum pertinent secundum statum illum; et vis appetitiva omnino movebitur secundum ordinem rationis in his quæ ad statum illum pertinent. Unde Augustinus ibidem dicit, quod prudentia ibi erit sine ullo periculo erroris; fortitudo sine molestia tolerandorum malorum; temperantia*

(1) Vide S. Thom., *ibid.*, ad 3.um

(2) *De anim.*, lib. 1, text. 66.

(3) Vide *Psycholog.* vol. 2.um, num. 288 seqq., pag. 955 seqq.

sine repugnatione libidinum; ut prudentiæ sit, nullum bonum Deo præponere vel æquare; fortitudinis, ei firmissime adhærere; temperantiæ, nullo defectu noxio delectari. *De justitia vero manifestum est* (al. manifestus), *quem actum ibi habebit, scilicet esse subditum Deo; quia etiam in hac vita ad justitiam pertinet esse subditum superiori* (1).

CAPUT II.

DE OPERATIONIBUS ANIMÆ SEPARATÆ.

Solæ operationes inorganicæ vel spirituales elici possunt ab anima separata ex dictis in præcedenti capite circa potentias, quæ in illa formaliter remanent. Necessè tamen non est, ut operationes voluntatis in trutinam revocemus, quia nihil de illis occurrit hic specialiter tractandum. Itaque solæ restant intellectio et motus localis.

ARTICULUS I.

De intellectione animæ separatæ

339. Quod anima separata intelligat, plane constat ratione, quia et intellectum habet et species, saltem in hac vita comparatas: idem constat etiam revelatione, quia in sacris Litteris animæ defunctorum inducuntur loquentes et ratiocinantes (2). Ut vero, quasnam res et quo pacto intelligat anima in illo statu, pateat, ante omnia videndum est utrum solis illis speciebus consignetur, quas in corpore acquisierat.

(1) S. Thom. 1. 2. quæst. 67, art. 1, ubi vide, si lubet, quasdam difficultates solutas.

(2) Vide, v. g. *Luc.* cap. 16, vers. 24 seqq.; *Sapient.* cap. 5.

§ I.—AN ET QUO PACTO ANIMA SEPARATA NOVAS
SPECIES INTELLIGIBILES ACQUIRAT.

Quod non solas retineat olim ex phantasmatis abstractas species, communissima est Philosophorum opinio, qui tamen valde dissentiunt circa modum, quo novas extra corpus nanciscatur. Celebris est Scoti, Gabrielis, Bielis et Scotistarum sententia, dicentium novas species ab anima separata ope intellectus agentis abstrahi ex ipsis objectis cognoscendis (1). Alii, sicut angelorum, ita et animæ separatæ species intelligibiles effluere dicunt ex ejus natura, fere quemadmodum potentiæ ac naturales proprietates dimanant ab essentia; quæ sententia tribuitur a quibusdam Capreolo (2), P. Petro Fonseca (3) et aliis, quamvis alibi Fonseca de angelis contrarium discrete pronuntiat (4). Alii putant species imprimi posse animæ separatæ ab ipsis objectis, saltem immaterialibus, cognoscendis. Alii arbitrantur objecta immaterialia immediate posse uniri intentionaliter intellectui animæ separatæ, fere sicut unitur ineffabiliter divina substantia intellectui Beati ad visionem supernaturalem peragendam, et sic intellectum determinari ad suam operationem absque specie per immediatum concursum ipsius objecti. At communior est doctrina opinantium a Deo, Auctore naturæ, infundi animæ separatæ novas plurium rerum species; quam tenent S. Thomas (5), Ferrariensis (6), Cajetanus (7), Cosmas de Lerma (8), Suarez (9), Rubius (10), Conimbricenses (11) alique. Ut inter hos modos dicendi probabiliorem eligam, nota penultimam

Varie opiniones

Anima
separata
con potest

- (1) Vide Scotum (4.º dist. 45, quæst. 2), Gabriel. (*In canone*, lect. 32), Mastrium (*de anim.*, disp. 8, quæst. 2, art. 2, num. 20).
(2) 1.º dist. 3, quæst. 2, ad argum. Aureoli contr. 3.^{am} conclus.
(3) *Metaphys.*, lib. 2, cap. 1, quæst. 2, sect. 7, ad sextum.
(4) *Metaphys.*, lib. 5, cap. 14, quæst. 1, sect. 4 fin.
(5) S. Thom. 1 p. quæst. 89, art. 1, ad 3.um, et art. 3.
(6) In lib. 2.um *Contr. Gent.*, cap. 96.
(7) In 1.^{am} part., quæst. 47, et quæst. 89.
(8) *De anim.*, lib. 3, quæst. 31.
(9) *De anim.*, lib. 6, cap. 4.
(10) *Tract. de anim. separatæ*, quæst. 8.
(11) *De anim.: de anima separatæ*, disp. 3, art. 5.

opinionem explicantem cognitiones objectorum per immediatum concursum objectivum ab iisdem præstitum, quæ Durando tribuitur (1), Ochamo (2), Gabrieli (3) aliisque, saltem relate ad modum cognoscendi angelorum, negatis speciebus, et refertur etiam a S. Thoma (4), non esse hic a nobis discutiendam. Nam vel iste modus cognoscendi tribuitur animæ respectu omnium objectorum, etiam materialium, vel solum respectu immaterialium. Primum dici nequit, quia objecta materialia, non intelligitur, quo pacto uniri queant immediate cum intellectu animæ separatæ, et cum eo concurrere efficienter ad actum prorsus immaterialem. Si vero modus iste cognoscendi restringitur ad objecta duntaxat immaterialia, vel inducitur tamquam unicus, qui animæ separatæ competat, ita ut omnia ab illa hoc pacto cognoscantur, et nihil cognoscatur per species, vel inducitur duntaxat tamquam non repugnans, ita tamen, ut quamvis sic multa cognosci queant, alia vero debeant cognosci per species. In primo sensu videtur omnino improbabilis illa sententia, ex qua necessario sequitur, aut quod anima nihil cognoscat, nisi quod proximum est et in contactu cum ipsa, aut quod objecta distantia possint cum intellectu hominis immediate concurrere efficienter ad cognitionis productionem: quorum utrumque falsum est, nec pluribus refutandum (5). Et hoc nobis nunc sufficit, ut constet necessarias esse animæ separatæ aliquas saltem species novas et ab acquisitis in statu unionis distinctas. In secundo sensu opinio illa magis dubia est, et illam etiam sequitur P. Ludovicus Molina (6), qui admittit necessitatem specierum in angelis, non tamen ad cognoscenda ea, quæ sufficienter conjunguntur potentiæ per se ipsa. Itaque opinionem hanc in hoc sensu, ne longior sim, prætermitto: eam vide, si placet, fuse refutatam ab Eximio Doctore (7).

cognoscere
objecta solum
per imme-
diatum
ipsorum
concursum
objectivum.

- (1) 2.º dist. 3, quæst. 6; et 4.º dist. 49, quæst. 2.
(2) 2.º dist., quæst. 17, et 18.
(3) 2.º dist. 3, quæst. 2.
(4) *De verit.*, quæst. 8, art. 7.
(5) Vide Suarez, *De angelis*, lib. 2, cap. 5, num. 11, ubi plura...
(6) *De angelis*, loc. cit. num. 12 seqq.
(7) In 1.^{am} part., quæst. 55, art. 2, disp. 1, *Contraria sententia*...

340. PROPOSITIO 1.^A Animæ separatæ, præter species intelligibiles in unionis statu comparatas, insunt quædam aliæ, non quidem ex illius natura effluentes, nec ab ipsis objectis cognoscendis impressæ, nec ope intellectus agentis ex iisdem abstractæ, sed a Deo, Auctore naturæ, infusæ.

Anima separata non habet solas species in corpore acquisitas, sed quasdam alias præterea,

Prima pars: *Anima separata non habet solas species in corpore acquisitas, sed præterea quasdam alias.* Et probatur, 1.º quia multi pueri decedunt cum originali peccato, quorum profecto animæ nec ullas in unionis statu ex phantasmatis abstractas habere queunt species, nec ad visionem divinam admittuntur, vel ad aliquam aliam cognitionem supernaturalem. Ergo vel dicere debes, illas omni saltem aliarum rerum destitui cognitione, quod credibile non est, nam intellectu pollent, et adsunt objecta cognoscenda, vel aliis quibusdam speciebus ornari. Confirmari 2.º potest ex eo quod, quamvis nunc de facto elevatus est homo ad finem et ordinem supernaturalem, tamen potuit absolute creari in statu naturali, prout docent Theologi. Et quoniam plurimi pueri, antequam intelligentia uti queant, moriuntur, de illorum animabus idem, argumentum valeret, quod modo de decedentibus cum originali peccato urgebamus. Omnes ergo hæc animæ, si in statu separationis non aliæ forent species, quam quæ in unionis statu ex phantasmatis abstrahuntur, non possent cognoscere nisi se ipsas, vel certe cognoscerent alia imperfecte ac confusissime, quatenus nempe analogia quadam ex sua ipsarum natura possent aliquid de aliis conjicere. 3.º Status separationis, ex superius probatis, naturalis est, nam sequitur ex animæ immortalitate corporisque corruptibilitate, ac communiter diuturnior, quam unionis; immo in hypothesi, quod non fuisset resurrectio, foret perpetua. Non ergo videtur conveniens, quod pro breviori statu, nempe unionis, habeat anima naturalem modum acquirendi species, et non habeat pro diuturniori, eoque etiam naturali (1). 4.º Accedit, quod non videtur anima separata, naturaliter loquendo, fore solitaria et ab omni aliarum animarum consortio segregata,

(1) Vide Suarez, loc. cit., num. 1.

sed societatem et familiaritatem cum illis esse iutura. Ergo debet anima separata novas acquirere species, ut saltem alias animas cognoscat.

Secunda pars: *Species de novo ab anima separata acquisitæ non dimanant ab ejus essentia.* Prob. 1.º quia hoc negatur communiter etiam de angeli speciebus. Ergo id a fortiori negandum est de anima separata, quæ imperfectior est angelo. 2.º Si anima in statu separationis per species a sua natura effluentes intelligeret, posset dici per suam essentiam quodammodo res alias omnes cognoscere. Nam anima, ut postea dicemus, seipsam immediate per suam substantiam cognoscit. Ac cognoscendo se hoc pacto, non potest non cognoscere illa omnia, quæ instar proprietatum ex sua substantia dimanant. Per suam ergo substantiam cognoscat omnes suas species. Atqui species nequeunt cognosci, quin cognoscantur simul objecta, quorum sunt species; dicunt enim ordinem transcendentalem ad illa. Ergo tandem anima separata per suam substantiam cognosceret res alias. Quod profecto solius Dei proprium esse dicitur. 3.º Si ab anima separata dimanarent species rerum aliarum cognoscendarum, cur non dimanant in statu unionis? Nam sicut unionis status non impedit, quominus potentiæ spirituales effluant ab animæ substantia, non apparet cur impediatur, quominus species intelligibiles effluant. Si autem effluunt, quomodo fit, ut nullis aliis utamur in hac vita speciebus præter illas, quæ ex phantasmatis abstrahuntur? (1).

non quidem ex illius natura effluentes,

Tertia pars: *species non imprimuntur ab ipsis objectis.* Nam objecta vel sunt materialia vel immaterialia. Atqui neutra possunt species imprimere in animam separatam. Non materialia, tum quia nihil materiale agere potest in substantiam immaterialem, qualis est anima; tum quia objecta materialia non possunt efficere nisi entitatem materialem, species vero intellectualis non potest esse materialis. Non immaterialia, quamvis id tanquam probabile tuetur P. Franciscus Suarez (2),

nec ab ipsis objectis impressæ,

(1) Vide Conimbricens. (loc. cit. art. 4), Molina (In 1.^{am} part., quest. 55, art. 2. disp. membr. 3).

(2) De anim. lib. 6, cap. 6, num. 4 et 5.

et quidam alii simili modo putaverant objecta ipsa immaterialia gignere posse speciem sui in angelorum intellectu (1). 1.º Quia, ut ipsemet Doctor Eximius argumentatur in simili materia de angelis (2), aliæ substantiæ immateriales imprimerent animæ separatae speciem sui, vel ad modum agentis necessarii vel ad modum agentis liberi. Non ad modum agentis liberi, quia tum cognitio, quam anima separata haberet aliarum animarum et angelorum foret omnino precaria, et posset deficere ad arbitrium objectorum cognoscendorum. Non ad modum agentis necessarii, primo quia ista impressio speciei est actus transiens, actiones autem transeuntes aliæ, quæ certo dantur in entibus rationalibus non sunt necessariae, sed liberae. Deinde quia si aliæ animæ atque angeli speciem suæ substantiæ immitterent animæ agnoscanti ad modum entis necessario agentis, eodem modo deberent immittere speciem suorum accidentium omnium; nam eadem videtur esse ratio objectiva pro omnibus. Atqui tamen sunt accidentia, quæ certissime non immittunt sui speciem, nempe actus intellectus et voluntatis, qui non possunt ulli creato enti naturaliter innotescere, nisi libere velit illos manifestare subjectum eorundem (3). 2.º Probatur præterea eadem pars, quia substantiæ immateriales speciem sui imprimerent in animamse paratam vel solum immediate agendo, vel per medium spatium interjectum immittendo suum influxum. Si primum dicas, animæ non possent (saltem pro prima vice, donec speciem haberent acquisitam) cognoscere ullas animas vel angelos, qui non essent in eadem prorsus ubicatione; nec possent simul plures animæ eandem substantiam immaterialem intelligere, quia non posset illa simul in diversis locis consistere. Immo vero non posset una anima aliam pro prima vice cognoscere nisi casu. Nam anima cognoscenda non posset se in immediato contactu cognoscentis constituere ad imprimendam ei speciem, nisi sciret, quo in loco illa esset: hoc tamen scire non posset, nisi anima agnoscens suam illi prius imprimeret speciem, quam profecto non posset imprimere nisi accedendo

(1) Apud Suarez, *De angelis*, lib. 1, cap. 5, num. 18.

(2) *De angelis*, lib. 2, cap. 5, num. 23 seqq.

(3) *Psycholog.* vol. 2.^a, num. 267, pag. 904, 905.

ad illam, nec accedere ad illam, nisi sciendo, ubinam esset. Vides ergo cognitionem impossibilem fore pro prima vice, nisi inter animas, quæ casu nescio quo in eundem cœuentes locum sese contingerent. Quæ omnia incredibilia prorsus videntur. Quod si dicas, ad imprimendam speciem non esse necessarium contactum objecti cognoscendi cum anima cognoscente, sed posse influxum per medium spatium transmitti usque ad intellectum, sicut perducuntur species sensibiles in organum; major adhuc apparet difficultas. In primis enim queri potest, deturbe in loco, ubicumque sunt animæ, spatium aliquod reale, per quod communicari valeat intellectui influxus et species ab objecto distante? ac si datur, estne illud materiale vel immateriale? At quatenam, quæso, foret spatium istud immateriale? Si autem est materiale, quomodo potest in se recipere influxum spirituales, qui ad intellectum cognoscentis deferatur? Nam influxus substantiæ immaterialis intellectum animæ cognoscentis fecundans, ac determinans ad cognitionem, profecto spiritualis sit, oportet. Ergo videtur nullatenus dici posse, quod ipsæ substantiæ spirituales ab anima separata cognoscendæ, imprimant sui speciem in hujus intellectum.

Quarta pars: *Species novæ in statu separationis non abstrahuntur ope intellectus agentis.*

Probatur, quia intellectus agens non potest actum suum exercere, nisi aliquo modo determinetur. Unde in præcedenti volumine docuimus eum determinari per actum phantasie; quia nimirum propter connexionem et subordinationem virium omnium animæ, operante phantasia, natura ipsa intellectus agens determinatur ad speciem abstrahendam, ut illico consequatur operatio intellectus possibilis (1). Atqui intellectus agens, non apparet, unde possit determinari ad suum actum exercendum in anima separata. Non a phantasmate vel operatione phantasie, ut patet. Non ab objectis, quia hæc, non intelligitur, quomodo possint determinare nisi aliquid agendo: at objecta saltem materialia nihil possunt agere in entitatem spirituales atque immateriales. Ergo saltem materialium objectorum species non posset intellectus agens

nec ope
intellectus
agentis
abstrahit,

(1) Cfr. *Psycholog.* vol. 1.um, num. 135, pag. 478, *Objic.* 4.^a, num. 146, pag. 311.

animæ separatæ abstrahere. Verum neque objectorum immaterialium, tum quia intellectus agens, quando illius existentia probatur, a nemine, quod ego sciam, inducitur nisi propter species rerum materialium; tum quia etiam ut immaterialium species per intellectum agentem abstraherentur, deberet ille ad hujusmodi actionem determinari. Atqui non apparet, quomodo posset determinari. Non per meram præsentiam objecti cognoscendi, quia hæc nihil ponit in anima cognoscente, quæ proinde eodem modo se habebit, nec poterit a potentia transire ad actum abstrahendi speciem. Non per realem actionem, nam contra hoc urgeri possent argumenta in præcedenti parte facta. Contrarium multi probant Scotistæ (1), sed nec ipsi possunt afferre nisi rationes plus minus probabiles. Ego vero operæ pretium non arbitror diutius in re tam incerta inhærerere.

sed divinitus
infusæ.

Quinta pars: *Species novæ rerum animæ separatæ a Deo ipso infundi videntur.* Prob. 1.º per exclusionem aliarum sententiarum, quarum nulla videtur nobis convenienter rem declarare. 2.º Modus operandi sequitur modum essendi. Atqui anima rationalis in statu separationis non est instar formarum informantium, sed instar subsistentium vel angelorum. Ergo modum quoque intelligendi habere debet his similem, videlicet per infusionem specierum a Deo, quemadmodum communior et probabilior Theologorum tenet opinio de angelis. Ita ergo anima separata et speciebus, quas secum detulit in unionis statu acquisitas, et novis postea infusis a Deo, poterit multarum rerum cognitionem habere.

Objectiones
solutæ.

341. Objicies 1.º Modus hic assequendi species per actionem Dei non videtur esse naturalis, sed supernaturalis. Ergo aliter quærendus est.—*Respondeo, neg.* antec. Nam ad providentiam Dei naturalem spectat, posito quod non adsit alius modus satis conveniens, «ut infundat animæ separatæ necessarias species ad cognoscendum naturaliter, ideoque illam infusionem supernaturalem non esse sentiendum est, sed intra ordinem naturæ contineri, sicut ejusdem animæ infusio in corpus; quia alias male esset provisum animæ nostræ, si neque ab intrinseco esset in actu primo constituta,

(1) Vide Mastrium (loc. cit. num. 20 seqq.). Cfr. Conimbricenses (loc. cit. art. 5, *Assertio tertia*), Molina (loc. cit. membr. 4.º);

nec secundum naturalem ordinem posset ab aliquo agente in actu primo constitui ad operandum. Adde naturalem rerum ordinem esse, ut superiora juvent inferiora, et præcipue quod unaquæque res juvetur ab auctore suo et ab illo recipiat complementum necessarium» (1).

Dices. Si hæc vera sunt, etiam animæ damnatorum recipient influxum specierum a Deo, qui non denegat ulli rei creatæ providentiam suam naturalem.—*Respondeo*, nihil in hoc inconveniens apparere, nisi forte velit Deus ad majorem pœnam damnatis species novas denegare. Sed nulla videtur esse ratio hujusmodi pœnam convincens, cum potissimum cognitio naturalis, per novas species habita, vel nullam præberet miseris animabus consolationem, vel possit etiam in majus supplicium verti.

Objic. 2.º Species a Deo infusæ supervacaneæ prorsus sunt. «Quia si, præsentatis objectis extrinsecis, nequit prodire in proprium actum per species ab eis acceptas, sed eget peculiari specierum influxu a Deo, anima inferioris erit conditionis lapide et alia quacumque creatura; quia omnis alia creatura, præsentate passo, cum communi influxu potest operari, et anima non posset» (2).—*Respondeo, neg.* assert. et probat. Et in primis objectio, si quid valeret, æque excluderet necessitatem specierum intelligibilium. Ut enim staret paritas inter intellectum et ceteras creaturas, nempe non intentionaliter operantes, deberet sufficere *sola præsentia physica* objecti ad hoc, ut ab intellectu cognosceretur, quod, ut vides, perinde est, ac negare specierum necessitatem. Necessitas vero specierum non probat intellectum, aut etiam sensus esse deterioris conditionis, quam causæ inferiores, sed tantum esse principia inadæquata (licet altioris ordinis), quæ operari nequeunt, quin prius compleantur per speciem in ratione principii adæquati. Jam vero non est nunc nobis de hac re controversia, sed tantum de causa efficiente specierum in anima separata. Nos, quia reliquæ ab aliis assignatæ causæ videntur non sufficere, confugimus ad Deum; Mastrius vero contrarium non probat isto suo argumento.

(1) Suarez, loc. cit., cap. 4, num. 5.

(2) Ita Mastrius, loc. cit.

Objic. 3.º Res ab anima separata cognoscendæ vel sunt materiales vel immateriales. Si materiales, præsto est intellectus agens, qui eas depuret, atque ex illis species intelligibiles abstrahat. Si immateriales, ipsæ de se proportionatæ sunt, ut in animam agant, aut imprimendo sui species, aut certe determinando intellectum agentem ad illas abstrahendas. Ergo superflue sunt species a Deo infusæ (1).—*Respondeo, conc.* Majorem. Primum membrum assumptionis *neg.*, quia jam contrarium ostendimus in ipsa probatione tertiæ partis. Alterum membrum *distinguo*: sunt proportionatæ physice atque entitative, *trans.*; intentionaliter seu in ordine ad movendum quomodolibet ad sui cognitionem, *neg.*, donec probetur, quia contrarium experientia novimus, saltem relate ad animam conjunctam, quæ nullam prorsus habere potest speciem immaterialium directe et immediate, sed solum indirecte et per conversionem ad phantasmata, quemadmodum suo loco probatum reliquimus in altero volumine *Psychologiæ* (2).

Objic. 4.º Determinari nequit, quandonam species istæ infundantur a Deo, et utrum immediate, an vero mediis angelis.—*Respondeo, concedo* nihil de hisce rebus, nisi conjectura quadam nos assequi posse. Species, quæ rerum naturas vel notas necessarias repræsentant, in ipsa separatione animæ a corpore videntur infundi, quia rerum istarum cognitio spectat ad naturalem perfectionem animæ separatæ; species autem rerum singularium et eventuum mundanorum, saltem eorum, quorum cognitio non spectat ad connaturalem perfectionem animæ, non apparet ulla necessitas, ut illico infundantur, sed tum possent infundi, cum Deo placuerit illorum conferre notitiam. Idque de futuris contingentibus videtur omnino dicendum esse, utpote quæ certo nequeunt saltem quoad existentiam, antequam fiant, naturaliter et intellectu etiam angelico cognosci (3).

Quod vero attinet ad alteram quæstionem, ex doctrina S. Thomæ species influxæ saltem rerum naturalium causantur

(1) Ita idem Mastrius, *ibid.*

(2) Vide *Psycholog.* vol. 2.um, num. 232, pag. 809 seqq., num. 235, pag. 820 seqq.

(3) Vide *Psycholog.* vol. 2.um, num. 264, 265, pag. 601 seqq.

in anima separata a Deo mediantibus angelis. Nec obstat, quod quadam animæ sunt superiores quibusdam angelis. Non enim nunc loquimur de cognitione gloriæ, secundum quam anima potest esse angelis vel similis, vel æqualis, vel etiam superior; sed loquimur de cognitione naturali, in qua anima deficit ab angelo. Causantur autem hujusmodi formæ in anima separata per angelum, non per modum creationis, sed sicut id, quod est in actu, reducit aliquid sui generis de potentia in actum. Et cum hujusmodi actio non sit situialis, non oportet hic quærare medium deferens situale; sed idem hic operatur ordo natura, quod in corporalibus ordo situs (1). Et fortasse idem significavit etiam S. Doctor, cum scripsit animam separatam intelligere non per conversionem ad phantasmata, sed per conversionem ad intelligibilia simpliciter (2). Idem docent Cajetanus (3), et Ferrariensis (4). «Et videtur probabile; quæ enim possunt fieri per causas secundas, Deus non facit se solo, in præsentem vero effectus, de quo loquimur, potest fieri per angelos, producuntur siquidem species per actionem intentionalem, quæ non requirit transmutationem subjecti, quæ etiam de causa potest angelus movere corpus localiter et illuminare alium angelum similiter; ergo et producere species. Contrarium opinantur multi, eo quod angelus nequeat educere formam de materia, nisi forte illiusmet repræsentativam, quæ tamen ratio non convincit; quamvis enim angelus nequeat producere qualitates materiales, quippe quas eminenter non continet, valet tamen qualitates intentionales, quia sui sunt ordinis, illasque alio modo continet, cum sit plenus specierum» (5).

§ II.—AN ET QUO PACTO COGNOSCAT ANIMA
SEPARATA SE IPSAM.

342. Quod se intelligat dubitari, nequit, tum quia etiam in hac vita se intelligit, tum quia nec corpore impediatur, ne

Anima separata
se ipsam
intelligit.

(1) S. Thom. *quæst. de anim.*, art. 20, ad 11.um, Cfr. 4.º dist. 5, *quæst.* 1, art. 3 corp. et ad 2.um et 5.um

(2) 1.^a part. *quæst.* 89, art. 1. 2.

(3) In 1.^{am} part. *quæst.* 89, art. 1.

(4) In lib. 3.um *Contr. Gent.*, cap. 68.

(5) Suarez, *de anim.*, lib. 6, cap. 7, num. 6.

in se ipsam intensius actem mentis convertat, tum demum quia nec potest aliud sibi magis proportionatum objectum proponi. Quod si modum, quo se cognoscat anima, inquiras, hæc probabiliter statui potest

PROPOSITIO 2.^A Anima separata videtur cognoscere suam substantiam quidditative, intuitive et comprehensive, et quidem immediate per se ipsam absque ulla specie (1).

et quidem
quidditative,
intuitive
et compre-
hensive:

Probatur primum, quia nihil est, quod impediatur animam in illa puritate corporeæ fœcis, ne se perfectius intelligat; deinde quia et intelligibilis est anima et sibi præsentissima et proportionata; et tandem quia vehementer cupit se ipsam sine velamine proprioque conceptu cognoscere. Videtur autem valde inconueniens, ut tam rationabile desiderium nequeat naturaliter expleri. Ergo cognoscit se anima quidditative atque intuitive. Immo vero et debet se comprehendere; quia cum anima substantia sit limitatæ perfectionis, potest certe creato intellectu comprehendi. Aliunde vero rationabile videtur, ut virtus intellectualis seruet cum essentia proportionem, ac proinde anima non sit magis intelligibilis, quam intellectiva, seu non excedat virtutem suam cognoscitivam.

unde cognoscit
suas propri-
etates et
accidentia
omnia.

Hinc vero consequitur, animam intuendo suam substantiam clare quoque cognoscere suas proprietates, potentias, habitus, species, actus, verbo, quidquid in ipsa est entitatis ac perfectionis naturalis.

Cognoscit
porro se per
se ipsam
absque specie.

Probatur secundum, in quo est major difficultas, ex analogia substantiarum angelicarum. Nam illæ suam substantiam immediate per se ipsam intelligunt. Ergo cum anima separata modum essendi habeat similem angelicis formis, similem quoque vindicat modum se intelligendi.

Difficultas rei

Illud tamen non parum negotii facessit, quod generatim in præcedenti volumine docuimus, intellectum nostrum ex sese non esse in actu, sed in potentia ad quidpiam cognoscendum, unde nihil posse cognoscere, nisi prius constituitur in actu, videlicet recipiendo speciem rei cognoscendæ. Ergo

(1) Recole notiones conceptus intuitivi, quidditativi et comprehensive expositas in *Psycholog.* vol. 2.º, num. 55, seqq., pag. 203 seqq.

concludendum esse videtur, quod in anima separata intellectus egebit speciebus ad rem quamlibet, etiam se ipsum, cognoscendam. Præterea si anima separata posset se immediate absque specie cognoscere, cur non unita corpori? Nam non potest cognoscere se ita separata, nisi ex natura sua sit per se intelligibilis, et proinde in actu constituta, ut se cognoscat. Cum ergo anima naturam suam non mutet in unione ad corpus, deberet se pariter per se ipsam cognoscere in statu conjunctionis: quod est manifeste contra experientiam.

Cardenalis Cajetanus (1) rem exponit dicens: «Anima secundum propriam naturam esse intelligibilem in potentia, eo quod secundum propriam naturam sit forma corporis, et imitetur modum formarum materialium. Unde sicut illæ sunt intelligibiles in potentia, ita et anima nostra; et hinc esse, quod in corpore non possit cognoscere se nisi per conversionem ad phantasmata. At vero dum a corpore separatur, absque extrinseco influxu fieri actu intelligibilem, quia participat naturam substantiarum separatarum, modumque essendi earum habet. Nam sicut ex natura animæ, ut corpori unita, sequitur naturaliter conversio ad sensibilia, ita, inquit, ex vi separationis sequitur naturaliter conversio sui et omnium virium suarum ad se, sicque intellectus agens convertitur primum ad illustrandam substantiam animæ, ac proinde anima, quæ antea erat intelligibilis in potentia, fit actu intelligibilis sine alia specie per conversionem luminis intellectus agentis supra illam» (2). Quem modum solvendi nodum refutat Eximius Doctor, cum quo res planius videtur exponi posse paulo aliter, ut stabilita in postrema propositionis parte doctrina S. Thomæ teneatur.

Dici ergo potest animam per se ipsam intelligibilem esse absque specie, sicut angelus, et ita reapse intelligere se in statu separationis; et nihilominus non posse hoc pacto se ipsam intelligere, quamdiu est in corpore. Ratio vero est, quia animam cognoscere se per suam substantiam bifariam intelligi potest: primo quatenus animæ substantia intentionaliter unitur intellectui, eumque compleat, ac determinet ad

quo pacto
solvitur quest.

(1) Cajetan., *In 1.^{am} part.*, quest. 89, art. 2.
(2) Suarez, loc. cit. cap. 5, num. 3.

sui cognitionem, sicut species cujusvis rei complet, ac determinat intellectum ad illam cognoscendam: quo fere pacto essentia divina ineffabiliter unitur cum intellectu Beatorum, ut illam videant absque ulla specie. Hoc ergo modo substantia separata animæ præstat munus speciei, objective concurrando cum intellectu ad sui cognitionem: quod tamen munus ideo non potest anima per suam substantiam exercere, quamdiu est in corpore, quia modum habet essendi quasi formæ materialis, et ipsa informatione impeditur, ne effectum formæ intentionalis præstet. Et propterea dici potest anima in unionis statu intelligibilis tantum in potentia, nec intelligi posse nisi per alienas species, ut suo loco declaratum est. Alio modo intelligi potest animam separatam se per suam substantiam cognoscere, quatenus intellectus dimanet ab animæ essentia jam ex natura sua constitutus reapse in actu primo ad illam cognoscendam; et ideo illam de facto cognoscit in statu separationis. At dum est in corpore, quamvis etiam tum est vere in actu primo constituta ad suam substantiam immediate cognoscendam, non potest exire in actum secundum propter colligationem cum sensibus, ac potissimum cum phantasia, a qua pendet in operando, sicut pendet ad intelligendum quodlibet aliud objectum (1): namque licet intellectus sæpe habeat species jam acquisitas multarum rerum, non potest illis uti, nisi committetur operatio sensuum vel phantasiæ. Quia ergo sensus et phantasia non possunt ullam imaginem ac representationem animæ formare, ideo etiam intellectus in corpore non potest animam per se ipsam conceptu proprio et quidditativo atque intuitivo attingere (2). Alterutro ergo vel utroque modo ratio digna reddi potest, cur anima separata se immediate cognoscere valeat, quamvis non possit conjuncta.

§ III. AN ET QUO PACTO ANIMA SEPARATA COGNOSCAT DEUM
ET ALIAS SUBSTANTIAS IMMATERIALES.

343. Et primo quidem quantum attinet substantias immateriales, creatas, anima separata non poterit non alias animas

(1) Vide *Psycholog.* vol. 2.um, num. 18, pag. 101, 102.

(2) Vide Suarez, cap. 5, num. 6. Cfr. Valentia, In 1.^{am} partem disp. 4, punct. 1, paragr. Sed contra.

Ani a
separata
cognoscit
alias animas.

cognoscere, cum quia jam earum notitiam comparaverat in unionis statu, tum quia videtur omnino rationi consonum, ut quæ se ipsam perfectissime cognoscit, alia quoque sui ordinis et speciei cognoscat. Cum potissimum consentaneum videatur, ut societatem cum illis etiam in statu separationis ineat. Et fere eodem modo probatur quod anima separata cognoscet etiam angelos, quamquam ratio respectu illorum non tam efficax est. Sane cum anima se cognoscat tamquam substantiam incompletam, facile colligere poterit possibilitatem, atque adeo existentiam, aliarum substantiarum ejusdem gradus, spiritualis nempe, quæ completæ sint ac perfectiores se; id enim ad ornatum et complementum hujus rerum universitatis maxime pertinet. Præterea multos ejusmodi substantiarum etiam experiri possent, idque longe certius est in hoc ordine providentiæ, in quo Deus inferiores creaturas per superiores regit, et gubernat. Quare scripsit Angelicus: *Secundum ea, quæ fides tenet, convenienter videtur dicendum, quod anima separata cognoscat substantias separatas. Substantiæ enim separate dicuntur angeli et demones, in quorum societatem deputantur animæ hominum separate, bonorum vel malorum. Non videtur autem probabile, quod animæ damnatorum demones ignorent, quorum societati deputantur, et qui animabus terribiles esse dicuntur; nullo autem minus probabile videtur, quod animæ bonorum ignorent angelos, quorum societate lætantur* (1).

344. PROPOSITIO 3.^A Quod modum cognoscendi attinet, probabiliter dicendum est animam separatam alias animas et angelicas substantias cognoscere non per seipsam solum, sed per species illarum a Deo infusas.

Probabiliter, inquam, quia in re tam dubia non licet certitudinem attingere: ac inter multos diversosque modos loquendi præferimus probabiliorē communioremque cum S. Thoma.

Probatur prima pars: *Anima separata non cognoscit alias animas et angelos solum per seipsam*. Animæ convenit cognitio distincta reliquarum animarum tam quoad essentiam, quam

et angelos.

Et cognoscit
quidem
non solum

(1) S. Thom. quæst. de anim. art. 17.

per se ipsam quoad existentiam et individuales proprietates; et idem sentiendum est cum debita proportione de cognitione angelorum; nihil enim horum excedit virtutem naturalem animæ. Atqui anima per suam substantiam vel per cognitionem sui ipsius non potest assequi talem cognitionem sive aliarum animarum sive angelorum. Ergo anima indiget aliis speciebus ad cognoscendas reliquas animas et angelos. Unde S. Thomas, quamvis in corpore articuli, ubi hanc tractat controversiam, docet animam cognoscere alias animas et angelos *per modum suæ substantiæ*, tamen in responsione ad 2.um argumentum discrete requirit species divinitus impressas ad angelorum cognitionem.

Major patet quoad cognitionem aliarum animarum, illæ enim sunt ejusdem omnes perfectionis specificæ cum anima cognoscente, ac proinde non possunt excedere virtutem intellectuale illius, etiam quoad existentiam et individuales proprietates. Idemque arbitrandum est de angelorum cognitione, quia quamvis hi superent animam in perfectione, virtus tamen cognoscitiva non ita restringitur ad res æquæ vel minus perfectas, quin possit etiam terminari ad naturas præstantiores aliquo saltem modo attingendas. Si autem angeli cognosci possunt ab anima separata, non est, cur non debeant cognosci quoad existentiam et attributa individua et quoad specificas perfectiones, quibus discrepant a natura animæ. Accedit, quod, ut jam notavimus, anima separata, eo ipso quod rationalis est, est quoque sociabilis; habet autem consortium cum aliis animabus et intelligentiis vel angelis. Quapropter cognoscere debet alias animas et angelos etiam quoad eorum existentiam et individuationem (1).

Minor non minus patet. Quia substantia animæ unius poterit quidem in se cognita representare naturam specificam reliquarum omnium, non tamen existentias et notas individuales, utpote quæ sunt extra essentiam, et variant in singulis individuis. Multo vero minus poterit representare naturam angelicam, nisi quoad prædicata communia et generica, in quibus animæ et angeli conveniunt, nam differentiarum omnes sunt extra communem notionem. Certum ergo videtur,

(1) Cfr. Suarez, cap. 6, num. 2, 3.

impossibile esse, ut anima separata distincte cognoscat per suam substantiam alias animas et angelos, sed ad hoc omnino requirere species intelligibiles.

Probatur altera pars: 1.º argumento analogiæ. Nam anima separata similem habet modum essendi, ac angeli. Ergo similem habeat, necesse est, modum intelligendi. Atqui angeli substantias immateriales, sicut etiam materiales, cognoscunt per species a Deo infusas. Ergo etiam anima humana. Probatur 2.º per exclusionem aliarum opinionum. Quia nisi ponamus species a Deo infundi, vel dicendum erit, illas immediate imprimi ab ipsis substantiis immaterialibus, sicut imprimuntur sensibus ab objectis materialibus, vel illas ab eadem anima cognoscente abstrahi per intellectum agentem, vel demum ipsas substantias cognoscendas per se ipsas intentionaliter uniri cum anima cognoscente, sicut unitur divina substantia cum intellectu Beati. Atqui nihil horum dici posse constat ex dictis in primo hujusce articuli paragrapho.

Hoc ergo pacto anima separata cognoscere poterit intuitively ac quidditative animas alias et angelicas substantias per species proprias divinitus infusas, directe et immediate representantes quidditatem earum: animas vero alias videtur etiam comprehensive posse cognoscere sicut se ipsam. Ratio vero est, quia quilibet intellectus videtur esse capax ita cognoscendi animas et angelos; atqui aliunde animæ separate debentur horum objectorum species propriæ, tum quia non sunt alia sibi magis cognata, et in quæ pronius et immediatius feratur appetitu sciendi; tum quia anima separata naturaliter videtur exigere commercium et societatem cum reliquis spiritibus, potissimum cum aliis animabus, quas proinde oportet, ut bene noverit, et quidem in individuo et ut actu existentes, ut possit cum iisdem vitam socialem instituire. 3.º Aliter tamen sentire videtur S. Thomas (1), cum cognitionem animæ separate de angelis vocat *imperfectam* et *deficientem*, dum aliam de cæteris animabus dicit *perfectam*, quamvis enim alicubi cognitionem hujusmodi videatur interpretari imperfectam: solum relative ad cognitionem, quam

sed per alias species divinitus impressas.

Quanta perfectione cognoscat alias substantias immateriales anima separata.

(1) S. Thom. 1 p. quæst. 89, art. 2, lin. corp.

angeli de se ipsis habent (1), verum alias simpliciter loquitur (2), negans animam distinctam ac perfectam angelorum cognitionem (3).

Quid dicendum
de locutione
animarum.

Quod si quæras, an et quo pacto anima separata ad ineundam consuetudinem possit cum aliis animabus et angelicis substantiis colloqui, earumque cogitationes et operationes liberas nosse; respondeo rem hanc ad Theologos esse remittendam, nam idem respondendum esse videtur circa hanc quæstionem de anima, ac de angelis, ideoque doctrina de his in Theologia tradi solita, huc afferenda est. Res tamen est explicatu difficillima. Quod substantiæ immateriales inter se colloquantur, ut sibi invicem pro sua libertate aperiant, sensa vel secreta cordis, quæ aliter non innotescerent (4), certum est (5). Modus tamen rem explicandi non unus est inter Theologos, nec facile assignatur: sufficiat nobis præcipuas retulisse opiniones. Aliqui arbitrati sunt angelos inter se colloqui per signa quædam, sive sensibilia, formata in ære, sive spiritalia; quam doctrinam fuse expendit, ac rejicit Suarez (6). Scotus (7) censuit, unum angelum per hoc loqui alteri, quod in ejus intellectu effective imprimi conceptum similem conceptui suo, nimirum de eadem re, ad quem dicit non concurrere alterum angelum nisi passive, et proinde habere se per illum, non ut videntem, sed ut audientem alterum (8). Hanc sententiam varie declaratam multi alii tenent apud Eximium Doctorem, qui parum etiam ab ea discrepat, cum docet locutionem unius angeli ad alterum fieri imprimendo in ejus intellectum speciem representantem

(1) S. Thom. quæst. de anim. art. 17.

(2) Vide S. Thom. quæst. de anim. art. 17, ad 11.um, et art. 18 ad 5.um et 1 p. quæst. 87, art. 2 ad 2.um.

(3) Vide Lossada, loc. cit. num. 143.

(4) *Psycholog.* vol. 2.^a, num. 267, pag. 904.

(5) Vide S. Thom. (1 p. quæst. 107, art. 1), Valentia (In 1.^{am} part. disp. 8, quæst. 4, punct. 2), atque alios Theologos passim.

(6) Suarez (*De angelis* lib. 2, cap. 26), Vide Valentia (In 1.^{am} part. loc. nup. cit.).

(7) 2.^a, dist. 9, quæst. 2.

(8) Valentia (Ibid., *Quinta sententia*). Cfr. Suarez (ibid. cap. 27, num. 24).

suum proprium actum internum (1). Postrema sententia est S. Thomæ, quam præter Capreolum (2), Cajetanum (3) aliosque Thomistas tuentur plures quoque nostrates, ut PP. Franciscus Lugo (4), Valentia (5), Cardin. Mazzella, cl. P. Mendive, cl. P. Tepe, etc., per hoc tenent unum angelum cum altero loqui, quod ordinat conceptum suum ad illum, id est, ut conceptus suus et res per illum representata eidem innotescat. Quod tamen ita intelligendum esse monet P. Valentia cum Gabriele Biel, ut locutio formaliter non sit actus voluntatis conceptum manifestare decernentis, vel ad alterum ordinantis, sed ipse conceptus ut ordinatus ad alterum per talem actum voluntatis (6). *Ex hoc quod conceptus mentis angelicæ, inquit S. Thomas, ordinatur ad manifestandum alteri per voluntatem ipsius angeli, conceptus mentis unius angeli innotescit alteri; et sic loquitur unus angelus alteri. Nihil est enim aliud loqui ad alterum, quam conceptum mentis alteri manifestare* (7). Unde secundum hanc sententiam excluditur productio illius qualitatis, conceptus vel speciei, facta ab angelo loquente in mente audientis: *Angelus loquens nihil facit in Angelo, cui loquitur: sed fit aliquid in angelo ipso loquente, et ex hoc ab alio cognoscitur modo prius dicto: unde non oportet etiam, quod loquens aliquid infundat ei, cui loquitur* (8). Et alibi: *Angelus, ad quem fit locutio, ut dictum est, non recipit aliquid a loquente; sed per speciem, quam penes se habet, et alium angelum et locutionem ejus cognoscit. Unde non oportet ponere aliquid medium, per quod deferatur aliquid ab uno in alterum* (9). Verum quia hisce satiari nequit animus, nosse cupiens impervium nobis in hac vita

(1) Suarez, loc. cit., cap. 27, num. 32 seqq.

(2) 2.^a, dist. 11, quæst. 1. art. 1.

(3) In 1.^{am} part. quæst. 107, art. 1.

(4) *De angelis*, lib. 3, cap. 2 et 4.

(5) Valentia, loc. nup. cit.

(6) Non vacat tamen difficultate sententia hæc, ut videre est apud Suarez, ibid. cap. 27, num. 12 seqq.

(7) S. Thom. 1 p. quæst. 107, art. 1.

(8) S. Thom., *De veritate*, quæst. 9, art. 5, ad 2.um

(9) S. Thom., ibid. art. 6, ad 4.um Cfr. ibid. art. 7, ad 4.um

modum locutionis angelicæ, expectemus paulisper in humilitate ac cæterarum exercitatione virtutum, donec brevi liceat experientia ipsa rem discere in jucundissimo consortio cum sanctis illis spiritibus.—Et jam pauca dicenda sunt de cognitione Dei.

345. PROPOSITIO 4.^a Anima separata multo perfectius, quam conjuncta cognoscit Deum, non tamen intuitive, sed discursu per suam essentiam et aliarum rerum creaturarum.

Anima separata
cognoscit
Deum,

Probatur, per partes. Et a) primo quidem, quod anima separata non cognoscat Deum intuitive, accipiendum est ex Theologia, ex qua certum est intuitivam cognitionem Dei esse supernaturalem (1).

non tamen
intuitive,
sed per
discursum,

β) Quod vero per discursum ex sua et aliarum rerum creaturarum essentia in Dei cognitionem ascendat, evidens est: quia ex effectibus intellectus noster manuducitur ad causæ cognitionem. Atqui anima novit profecto ex sui cognitione quidditativa et comprehensiva se ens ab alio esse; idemque cognoscit de reliquis substantiis et immaterialibus et materialibus. Ergo anima separata discursu cognoscit Deum.

quamvis
perfectius,
quam conjuncta.

γ) Denique quod ejusmodi notitia multo perfectior sit, quam ea, ad quam perlingere in unionis statu poterit, non minus manifestum est. Nam cognitio causæ ex effectibus eo perfectior est, quo melius cognoscuntur effectus. Ergo cum anima separata seipsam et angelos longe perfectius, quam conjuncta cognoscat, necesse est, ut exinde ad præstantiorem Creatoris sui cognitionem perveniat, cum præsertim anima sit imago Dei, in qua proinde relucet specialiter similitudo naturæ divinæ. Idem etiam confirmatur ex eo quod homo, si non esset ad finem supernaturalem evectus, felicitatem naturalem assequeretur post hanc vitam, ideoque in anima separata. Naturalis vero felicitas non potest consistere nisi in cognitione et amore Dei. Ergo tanta naturaliter debetur animæ separatae cognitio Dei, quanta sufficere possit ad eam

(1) Recole quæ adversus Ontologos disputavimus in præcedenti volumine *Psychologiæ* (num. 329, pag. 1055, *Prob.* 2.º, et pag. 1059, *Prob.* 4.º); nam quæ ibi scripta fuerunt, æque valent de anima separata et de conjuncta.

beandam, quæ sane major sit, oportet, quam quæ in hac vita comparari potest.

§ IV.—AN ET QUO FACTO ANIMA SEPARATA COGNOSCAT
CORPORA RESQUE OMNES NATURALES.

346. Restat, ut de cognitione rerum materialium agamus. In quibus duo considerare licet, naturas ipsas ac rationes universales; et singularia notasque individuantes.

PROPOSITIO 5.^a Anima separata cognoscit naturas et rationes omnium rerum materialium per species divinitus infusas, non tamen omnia individua, nec omnes eventus singulares, loquendo ex natura rei.

Probatur prima pars: Anima separata cognoscit naturas et rationes omnium rerum materialium. 1.º Quia in primis dubitare non licet, quin anima separata naturale lumen habeat, capax naturas corporeas cognoscendi, cum cognoscat etiam spirituales; deinde nec deesse possunt ex naturæ ordine species, quibus intelligat quidquid secundum innatum appetitum exigit scire. 2.º «Quia cognitio rerum naturalium per se loquendo est magna perfectio animæ ac naturalis illi. Ergo connaturale est, ut conferantur ei species ad has res cognoscendas. 3.º Ostensum est supra, infundi animæ nonnullas species. Nulla est autem ratio, cur illi magis harum rerum, quam aliarum conferantur. Ergo omnium conferuntur. 4.º Quia sine cognitione naturalium rerum, non potest anima se perfecte cognoscere; cum enim sit forma materiæ, ut perfecte comprehendat se, oportet, ut materiam cognoscat. Et cum sit media inter formas mere spirituales et materiales, oportet, ut utrumque extremum attingat, ut se perfectius cognoscat. Probabile ergo est habere illam species omnium materialium per infusionem, et non a rebus acceptas» (1). Scotistæ vero, cum putent corpora ab anima separata per species ex iisdem abstractas cognosci, dicunt etiam consequenter non cognosci naturas omnium rerum, sed earum duntaxat, quæ sufficienter approximatae sint, ut earum excipi queant species (2).

Anima
separata
cognoscit
naturas et
rationes
rerum
materialium;

(1) Suarez, de anima, lib. 6, cap. 7, num. 5.

(2) Vide Mastrium, disput. 8, quæst. 2, art. 2, num. 23.

disparatur
autem,
utrum cognoscat
illas solum
imperfecte
et coniuse,

Quomodo autem anima cognoscat naturas corporeas, non convenit apud doctos viros. S. Thomas non uno in loco docet animam separatam non habere *perfectam* rerum (corporearum) cognitionem; nec *certam* et *propriam*, sed *communem* et *confusam* (1). Unde negat animam cognoscere naturalia *intelligendo specialiter et determinate unumquodque* (2), vel secundum specificas rationes (3), *sed in quadam universalitate et confusione, sicut cognoscuntur res in principiis universalibus* (4). Et sermo de anima separata intra limites puræ naturæ; nam certum est animam beatam habere scientiam perfectam rerum omnium naturalium non solum per visionem beatificam in Verbo, sed per proprias species; hoc enim pertinet ad perfectionem illius status (5). Rationem vero suæ assertionis repetit S. Doctor ex eo, quod anima separata accipiat species a Deo infusas, sicut accipiunt eas angeli; cum vero ipsa sit inferioris perfectionis et virtutis intellectualis, quam illi, non potest per easdem formas universales distincte et complete intelligere naturas corporeas usque ad rationes specificas, quas angeli perfecte intelligunt, quia præstantiori pollent virtute (6). Hæc tamen doctrina non parum difficilis videtur. Concedo equidem animam separatam propter debiliorem potentiam intellectivam *isdem speciebus* non posse clare ac distincte cognoscere omnia, quæ angeli intelligunt. Sed quid vetat, quominus Deus animæ separatæ infundat species diversas, atque angelis, licet simili modo infusas, ut per eas distincte attingant naturas, non in genere et confuse solum, sed secundum rationes etiam specificas? Sicut enim ex doctrina ipsius Sancti Doctoris angeli, quanto superiores sunt, tanto per species universales intelligunt (7), unde inferiores egent pluribus et minus universalioribus speciebus,

(1) S. Thom., 1 p., quest. 89, art. 3 et 1.

(2) S. Thom., quest. de anima, art. 18 fin. corp.

(3) Ibid. art. 20 fin. corp.

(4) Quest. de anim., art. 18 fin. et art. 20 fin.

(5) Suarez, loc. nup. cit.

(6) Cfr. Suarez, loc. cit. cap. 7, num. 7. Et vide Cosmam de Lerma, qui cum aliis Thomistis hanc tenet sententiam (*De anim.* lib. 3, quest. 33, num. 1, 7, 17 et 18).

(7) S. Thom., 1 p., quest. 55, art. 3.

ita videtur posse dici animæ separatæ infundendas esse species plures adhuc et minus universales, quam angelis infimis, per quas distincte intelligant omnes naturas specificas, corporum, quas angeli paucioribus et universalioribus cognoscunt. Neque enim repugnat animæ separatæ perfecta et distincta cognitio corporum usque ad specificas et proprias rationes, immo vero videtur convenire. An negabis possibles esse huiusmodi species pro anima separata? Si autem possibles sunt, cur non dantur?

Ideo alii, ut Ægidius (1), Conimbricenses (2), Suarez (3) et Lossada (4), opinantur animam separatam habere cognitionem distinctam et perfectam rerum naturalium per species proprias. Probantque 1.º quia nulla est necessitas ponendi cognitionem confusam; rationes vero initio factæ ad probandum animam cognoscere naturalia, videntur etiam probare de cognitione distincta; vel ergo non concedatur animæ cognitio naturalium, vel concedatur distincta, quia naturalis animæ perfectio non consistit in confusa cognitione, sed in distincta, illi naturaliter possibili, nec naturale desiderium animæ sistit in confusa. Secundo lumen naturale intellectus potens est ad cognitionem distinctam, non tantum ad confusam; ergo illi debentur species ad talem cognitionem. Tertio Deus supplet vicem causæ naturalis; ergo perfectius operabitur, quam inferiora agentia; ergo dabit animæ separatæ species illi proportionatas; perfectio enim operantis, non in eo tantum est, ut agat res perfectas, sed etiam proportionatas. Quarto, vel est possibile concedi animæ separatæ species proportionatas ejus viribus, vel impossibile: si primum, ergo dantur illi; hoc enim est magis consonum naturæ, proindeque judicandum est Deum operari ea, quæ rerum naturis magis consonant, ac sunt possible: sine fundamento autem existimabuntur tales species impossibles; ergo de facto communicantur huiusmodi species separatæ animæ.

(1) *Quodlib.* 5, quest. ult.

(2) *De anim.*, tract. de anim. separat. disp. 5, art. 1, *Primum pronuntiatum*.

(3) *De anim.*, loc. cit. num. 8.

(4) *Loc. cit.* num. 144.

Dices. Impossibile est animæ species per se infusas ponere ac simul proportionatas. Sed contra primo, quia si hoc impossibile esset, jam non recte poneretur Deus conferre animæ species per se infusas, sed infundere solum ejusdem rationis cum acquisitis ad supplendum vicem earum, namque melius est habere species proportionatas, quam nimis perfectas cum improporione. Secundo nulla ratione probari potest esse impossibile Deo efficere species perfectiores, quam quas efficit intellectus agens, minus tamen perfectas, quam angelicas, quæque proportionentur animæ separatæ; quin potius videtur contra rationem, animam in ordinem substantiarum separatarum constitutam habere non posse species pro illo statu proportionatas; cum enim status ille sit perfectior, utpote a materialitate expeditus, licet species sint aliquantulum perfectiores, quam nostræ, erunt illi proportionatæ; sunt itaque possibiles species mediæ inter angelicas ac nostras, quæ proportionatæ sint animæ separatæ habentis statum medium inter angelos et statum essendi in corpore» (1).

Probatur secunda pars: *Anima separata cognoscat naturas rerum materialium per species divinitus infusas.* Sermo autem est, ut per se patet, de naturis ac rationibus rerum naturalium, quas anima in unionis statu non cognovit, saltem cum ea perfectione, quæ novam conditionem suam decet; quia ex superius probatis, anima separata retinet species in hac vita acquisitas, quibus etiam uti poterit. Ratio vero assertio- nis est, quia novas istas species non poterit assequi per impressionem ipsarum naturarum materialium, nec per operationem intellectus agentis, ut jam in primo hujusce articuli paragrapho probatum reliquimus. Ergo non remanet alter modus illas comparandi, nisi per operationem Dei, sive immediate, sive mediis angelis, quemadmodum in prædicto loco exposuimus.

Probatur tertia pars: *Anima separata non cognoscat omnia individua nec omnes eventus singulares,* loquendo ex natura rei. Nam anima cognoscere quidem poterit singularia, quæ in vita cognovit, non tamen alia ex natura rei. Ergo stat assertio.

(1) Suarez, loc. cit. num. 8. Vide, si lubet, quasdam leves objectiones solutas apud Conimbricenses.

Cognoscit
porro anima
naturas
rerum
materialium
per species
divinitus
impressas.

Non tamen
cognoscit
naturaliter
omnia individua
corporea
nec omnes
eventus
singulares.

Prob. Antecedens per partes: a) *et primo quidem cognoscere poterit singularia, quæ in hac vita cognovit.* Nam conservabit species illorum. Idque etiam colligitur ex sacris Bibliis, in quibus inducuntur animæ loquentes de rebus singularibus, quæ in corpore noverant (1).

Dices fortasse, species in unionis statu acquisitas non posse inservire ad singularium cognitionem in anima separata, saltem in sententia negante species directe representatrices singularium, secundum quam intellectus noster singularia non cognoscit, nisi per conversionem ad phantasmata, quemadmodum in altero Psychologiæ volumine tuiti sumus; nam in anima separata non sunt phantasmata, ad quæ conversio fieri queat.—*Respondeo, neg.* assert., quia singularia intellectus conceptu distincto et proprio spiritali cognoscit in hac vita (2), licet per conversionem ad phantasmata (3). Ex hujusmodi autem cognitionibus possunt remanere species spirituales rememorativæ representantes naturam simul et olim factam reflexionem ad phantasmata: quæ species in anima separata determinare poterunt similes cognitiones singularium indirectas sine actuali tamen conversione ad phantasmata, quæ, deficiente organo, existere non valebunt (4). In omni ergo opinione res sufficienter explicatur, quamvis multo clarius expediri possit in contraria sententia, tenente directam singularium cognitionem.

β) *Quæ vero in unionis statu cognita non sunt singularia, neque in statu separationis cognoscentur ex natura rei, saltem omnia.* Quia, ex dictis in prima parte propositionis, materialia nulla possunt cognosci nisi per species divinitus infusas. Non videtur autem necessarium esse, nec ad naturalem Dei providentiam spectare, ut Deus animæ separatæ omnium singularium rerum materialium species infundat; quia cognitio hujusmodi singularium, per se sumpta, animæ necessaria non est ad perfectionem intellectus, sicut cognitio essentialium

(1) Vide v. g. *Luc.* cap. 16, vers. 25 seqq.

(2) *Psycholog.* vol. 2.º, num. 254, pag. 871.

(3) *Ibid.* num. 256, pag. 877.

(4) *Cfr.* *Psycholog.* vol. 1.um, num. 257, pag. 883, 884, *Ad probationem* γ).

rationum, sed generatim inservire solet ad praxim et usum vitæ, qui profecto «in separatis animabus locum non habet, cum in eo statu, nec deberent animæ cum aliis hominibus conversari, nec aliis rebus materialibus uti, qua etiam de causa anima conjuncta corpori cognitionem non possidet rerum singularium alterius vitæ» (1). S. Thomas vero putat ipsas species naturalium rerum divinitus infusas determinari in anima separata ad cognitionem aliquorum singularium, ad quæ anima habet aliquem ordinem specialem vel inclinationem, sicut ad ea quæ patitur vel ad ea, ad quæ afficitur, vel quorum aliqua impressiones et vestigia in ea remanent (2). Et alibi: Anima separata non possunt cognoscere per hujusmodi species (naturalium divinitus infusas), nisi solum singularia illa, ad quæ quodammodo determinantur vel per præcedentem cognitionem, vel per aliquam affectionem, vel per naturalem habitudinem, vel per divinam ordinationem; quia omne quod recipitur in aliquo, recipitur in eo per modum recipientis (3).

Diesi ex natura rei, nempe secundum naturalem exigentiam animæ separate, primo quia non repugnat, ut illa cognosceret multa singularia, referentibus angelis et aliis animabus, quæ postea hinc migrarent (4). Deinde, quia nunc de facto in hac supernaturali providentia «beatæ quidem animæ cognitionem participant multorum singularium, vel per divinam essentiam, quam vident, vel per species eorum, idque vel ratione status beatitudinis ad plenum gaudium animarum, vel propter bonum hominum viatorum, ut juvari modo aliquo possint ab animabus illis. Animæ quoque damnatæ recipiunt cognitionem singularium, quæ inservierit ad debitum supplicium earum: animæ parvulorum decedentium in originali nullam obtinent cognitionem singularium materialium,

(1) Suarez (*De anim.*, loc. cit. cap. 7, num. 3). Cfr. Lossada (loc. cit. num. 144).

(2) S. Thom. quæst. de anim. art. 20, fin. corp.

(3) S. Thom. 1 p. quæst. 89, art. 4, fin. corp.

(4) *Posunt etiam facta viventium non per se ipsos cognoscere, sed per animas eorum, qui hinc ad eos accedunt, vel per angelos seu demones, vel etiam spiritum Dei revelante, sicut Augustinus in eodem libro (De cura pro mortuis agenda, cap. 15) dicit. S. Thom. 1 p. quæst. 89, art. 8, ad 1.um*

quantum conicere possumus, quia illis necessaria non est nec naturaliter debita (1).

Quod vero de cognitione singularium naturarum diximus, intelligendum quoque est de naturali cognitione eventuum, qui apud nos hic aguntur: eos enim animæ naturaliter ignorant. Ratio vero, inquit Angelicus (2), *ex dictis accipi potest* (art. 4 huj. quæst.), *quia anima separata cognoscit singularia per hoc, quod quodammodo determinata est ad illa vel per vestigium alicujus præcedentis cognitionis seu affectionis, vel per divinam ordinationem. Animæ vero mortuorum secundum ordinationem divinam et secundum modum essendi segregatae sunt a conversatione viventium, et conjunctæ conversationi spiritualium substantiarum, quæ sunt a corpore separate; unde ea, quæ apud nos aguntur, ignorant. Et banc rationem assignat Gregorius (3) dicens: Mortui, vita in carne viventium post eos qualiter disponatur, nesciunt, quia vita spiritus longe est a vita carnis; et sicut corporea atque incorporea diversa sunt genere, ita sunt distincta cognitione. Et hoc etiam Augustinus videtur iungere (4), dicens, quod animæ mortuorum rebus viventium non intersunt.*

Et hæc quidem intelligenda sunt naturaliter loquendo. Et ita animæ in originali peccato decedentium dicuntur nihil unquam scire de his, quæ in terris geruntur; animæ vero damnatorum quedam scire ad majorem pœnam vel per demones, vel ex Dei ordinatione (5). Animas denique purgantes credere licet interdum accipere quarundam rerum notitiam, quæ magis ad illas pertineant. De animabus beatorum S. Augustinus idem dicendum esse censuit, licet dubitando, ac de aliis dicens. *Nesciunt mortui, etiam sancti, quid agant vivi et eorum filii* (6). At S. Gregorius aliter sentiendum esse putat de sanctorum animabus, quia, inquit (7), *quæ intus Omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum est, quod sit foris aliquid, quo-*

Quid dicendum
de eventibus
hujus mundi.

(1) Suarez, loc. cit. num. 3.

(2) S. Thom. 1 p. quæst. 89, art. 8.

(3) Moral. lib. 12, cap. 14 in princip.

(4) De cura pro mortuis agenda, cap. 13.

(5) Suarez, loc. cit. num. 4.

(6) S. August. op. nup. cit. cap. 13 et 14.

(7) Loc. nup. cit.

ignorent. Secundum quam sententiam S. Thomas docet, quod animæ sanctorum, Deum videntes, omnia præsentia, quæ hic aguntur, cognoscunt. Sunt enim angelis æquales, de quibus etiam Augustinus (1) asserit, quod ea, quæ apud viros aguntur, non ignorant. Sed quia sanctorum animæ sunt perfectissime iustitiæ divinæ conjunctæ, nec tristantur, nec rebus eventuum se ingerunt, nisi secundum quod iustitiæ divinæ dispositio exigat (2).

Cæterum bene notat Cajetanus a S. Thoma beatas animas dici cognoscere *singularia omnia præsentia*, ut significaret, quod non cognoscunt futura: omnia etiam interpretanda esse res cunctas ad naturalem ordinem et perfectionem universi pertinentes (3), non vero ea, quæ pertinent vel ad solam liberam voluntatem divinam, ut est electio alicujus, vel ad sanctificationem creaturarum, qualia sunt Ecclesiæ mysteria, de quibus sunt revelationes in cælestibus; nec ea quæ pertinent ad solam voluntatem etiam creaturarum, ut cogitationes cordium, inter quas sunt orationes nostræ, quæ non omnibus innotescunt, sed illis dumtaxat, ad quos funduntur; nec demum rationes supernaturales ex divina bonitate sumptæ, propter quas multi effectus fiunt: hæc enim omnia non naturalis, sed divini ordinis sunt. Quæ tamen omnia novit anima Christi ab initio, et rationabile videtur, inquit Cajetanus, quod omnes post iudicium videbunt, quod Deus videt scientia visionis (4), ut ipsemet S. Thomas concedit, Verbo, circa ea, quæ sanctorum animabus divinitus innotescunt, hæc solet generalis regula dari, quod *Beatis, ut Gregorius dicit (5), in Verbo manifestatur illud, quod decet eos cognoscere de eis, quæ circa nos aguntur, etiam quantum ad interiores motus cordis, maxime autem excellentiam eorum decet ut cognoscant petitiones ad eos factas vel voce, vel corde: et ideo petitiones, quas ad eos dirigimus, Deo manifestante, cognoscunt (6).* Vel ut alibi

(1) Loc. cit. cap. 15.

(2) S. Thom. 1^a p. quest. 89, art. 8. Cfr. 4.^a dist. 45, quest. 3, art. 1, ad 2.um.(3) Vide S. Thom. *Contr. Gent.*, lib. 3, cap. 59, ab initio et præcipue par. Si autem præmissa.(4) Vide Cajetan. (In 1.um part. quest. 89 art. 8). Cfr. Suarez (*De anim.*, lib. 6, cap. 7, num. 4).(5) *Moral.* lib. 12, cap. 13.(6) S. Thom. 2.^a 2.^a, quest. 83, art. 4, ad 2.um

Anima:
Beatorum
cognoscunt
omnes eventus
mundi
preæsentis,

cum qua
tamen
limitatione.

statuit idem Angelicus: *Unusquisque Beatus tantum de aliis rebus necessarium est, ut in essentia divina videat, quantum perfectio beatitudinis requirit, ut homo habeat quicquid velit, nec aliquid inordinate velit... Hæc autem recta voluntate quilibet vult, ut ea, quæ ad ipsum pertinent, cognoscat; unde cum nulla rectitudo sanctis desit, volunt cognoscere ea, quæ ad ipsos pertinent, et ideo oportet, quod illa in Verbo cognoscant. Hoc autem ad eorum gloriam pertinet, quod auxilium indigentibus præbeant ad salutem; sic enim Dei cooperatores efficiuntur, quo nihil est divinius, ut Dionysius dicit (3 cap. Eccl. Hierarch.). Unde patet, quod sancti cognitionem habeant eorum, quæ ad hoc requiruntur; et sic manifestum est, quod in Verbo cognoscant vota et orationes et devotiones hominum, qui ad eorum auxilium confugiunt (1).* Quam loquendi formulam alii clarius expriment dicentes, santos videre in Verbo ex his actibus liberis, seu contingentibus effectibus, omnia, quæ spectant ad *cujuscumque statum*, vel magis eum peculiariter intersunt: quæ regula desumitur ex S. Thoma (2), ac tenetur a Ferrariensi, Cajetano, Soto, Capreolo aliisque, et egregie explicatur ab Eximio Doctore (3). Quæ omnia licet probabiliter tantum distantur ex sapientissimorum virorum sententia, suavissima tamen animi voluptate repleant, necesse est, omnes quotquot inter tenebras et ærumnas hujus miserissimæ vitæ certantes, vita illa felicissima frui aliquando sperant per merita Christi Servatoris nostri.

Nec valet opponere contra hæc distantiam rerum, quæ in hac vita aguntur.—Difficultas enim hæc vim habere posset, si animæ separatæ cognoscerent ista per species ex rebus ipsis materialibus haustas; nullam autem habet, si ea cognoscunt secundum rei veritatem, vel inspecta Dei essentia, vel certe per species divinitus impressas; distantia enim eatenus officit cognitioni, quatenus impedit specierum impressionem. Semel autem acquisitis speciebus, intellectus nulla locorum intercapedine impeditur, ne cognoscat. *Intelligit anima*

Utram distantiam
velare queat.
quoniam
anima separatæ
res cognoscat.

(1) S. Thom. 4.^a dist. 45, quest. 3, art. 1. Cfr. ibid. dist. 49, quest. 2, art. 5.

(2) Loc. sup. cit. et 3 p. quest. 10, art. 2.

(3) Lib. 2 de attribut. negativ. Dei, cap. 28, num. 15 seqq.

separata singularia per influxum specierum ex divino lumine, quod quidem lumen equaliter se habet ad propinquum et distans. Unde distantia localis nullo modo impedit animæ separatae cognitionem (1).

§ V.—UTRUM ANIMA SEPARATA PERFECTIUS
INTELLIGAT, QUAM CONJUNCTA.

347. Sententia S. Thomæ videtur hæc esse, modum intelligendi animæ separatae, quamvis secundum se melior sit, non tamen relate ad animam ipsam, quia minus eidem proportionata: itaque animam conjunctam melius cognoscere, quia distincte ac proprie cognoscit per conversionem ad phantasmata, quæ non potest attingere separata, nisi in quadam universalitate et confusione. Eademque tuentur doctrinam plures Thomistæ (2). Aliter vero videtur multis aliis (3). P. Rubius videtur præferre priorem S. Thomæ opinionem relate ad ea, quæ clare atque intuitive cognoscimus in corpore, alteram vero relate ad reliqua.

Mihi ex hactenus dictis hæc concludi posse videntur:
1.º Cognitio animæ separatae extensive perfectior est, nempe ad plura se extendit. Patet, quia et cognoscit, quæ conjuncta cognoverat, per species ex sensibilibus abstractas, et alia multa per species infusas. 2.º Anima Deum et se ipsam multo perfectius etiam intensive cognoscit: idque non eget nova probatione. 3.º Probabiliter dici potest animam separatam etiam angelos et naturas corporeas multo melius cognoscere. Quod probatur de angelis, quia *in tantum anima, dum est unita corpori, potest ad cognitionem substantiarum separataram ascendere, in quantum potest per species a phantasmatibus acceptas manuduci. Hoc autem non est, ut intelligatur de eis, quid sint, cum illæ substantiæ excedant omnem proportionem horum intelligibilium; sed possumus hoc modo de substantiis separatis aliquo modo cognoscere, quia sunt; sicut per effectus*

(1) Vide S. Thom. 1 p. quest. 89, art. 7. Cfr. 4.ª dist. 50, quest. 1, art. 4.

(2) Vide Bañez, (In 1.^{am} part. quest. 89, art. 1, dub. unic.), Cosmam de Lerma (*De anim.*, lib. 3, quest. 32, num. 5 et 11).

(3) Vide Conimbricenses (disput. 4, art. 2, *tertia dubit.*), Suarez (lib. 6, cap. 8), Soares Lusitan. (*De anim.*, tract. 8, disp. 2, sect. 2, num. 35), Lossada (loc. cit. num. 245, 246) etc.

deficientes devenimus in causas excellentes, ut cognoscamus de eis tantum, quia sunt; et dum cognoscimus, quia sunt causæ excellentes, scimus de eis, quia non sunt tales quales sunt earum effectus; et hoc est scire de eis magis, quid non sunt, quam quid sunt (1). At anima separata tum per analogiam ad suam substantiam, tum per species infusas intelligit angelos etiam positivo conceptu quidditativo, immo etiam proprio ac distincto, ut jam vidimus. Atque de corporeis naturis etiam idem probabiliter sentiendum videri superius scripsimus. Quod si verum est, angelos quoque ac res naturales anima separata perfectius novit. Ex quibus videtur generatim sequi, quod anima separata, absolute loquendo, melius intelligit, quam conjuncta; nam *anima separata est quidem imperfectior, si consideretur natura corporis, sed tamen quodammodo est liberior ad intelligendum, in quantum per gravitatem et occupationem corporis a puritate intelligentiæ impeditur* (2), secundum illud Sapientis oraculum: *Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam, et terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem* (3).

348. Quæri etiam solet hic, utrum anima separata discursu aliquando utatur. Quod plerumque saltem non discurret, colligi videtur ex dictis, tum quia cognoscit naturas et proprietates rerum per species impressas, unde sequitur necessarium non esse *proprium* discursum, illum nempe qui importat transitum ex una in aliam cognitionem cum causalitate prioris in posteriorem; tum quia anima separata intelligit instar angelorum, quia est etiam instar angelorum; angeli vero, ex Theologorum sententia, omnia intelligunt sine discursu et compositione ac divisione per simplicem rei intuitum. Difficultas autem in eo est, utrum nunquam discurret anima separata.

Multi Thomistæ negant (4). Affirmant autem plures ex nostratibus saltem relate ad objecta, quæ nequit anima clare

(1) S. Thom., quest. *de anim.*, art. 16 fin. corp.

(2) S. Thom. 1 p., quest. 89, art. 2, ad 1.^{am}

(3) *Sapient.*, cap. 9, vers. 15.—Vide Suarez, loc. cit. num. 2, 3.

(4) Vide Cosmam de Lerma (lib. 3, quest. 34, num. 4 et 9); et apud ipsum Cajetan. (In 1.^{am} part., quest. 89, art. 5), Bañez (Ibid., art. 1, dub. 1).

et etiam
naturas
corporeas;

quare
absolute
loquendo
videtur
perfectius
intelligere.

An anima
separata
discurret.

et evidenter intelligere (1). Ratio horum est, primo, quia non potest anima separata cognoscere omnia, naturaliter loquendo, v. g. possibilia, secreta cordium, etc., aliunde vero potest nosse indicia quædam, unde in hujusmodi cognitionem rerum ope comparationis et analogiæ venire valeat. Deinde, quia non desunt graves Theologi, qui opinantur ipsos angelos, quamvis non in cognitione naturalium rerum, in supernaturalibus et secretis cordium et effectibus contingentibus futuris, quæ non nisi opinando et conjecturaliter cognoscere queunt, uti discursu valere (2). Ergo a fortiori anima separata. Denique, ex eo quod angeli nequeunt discurrere, sed omnia simplici cognoscant intuitu, non licet illico idem inferre de anima separata, quia certum est hanc imperfectius illis intelligere: idque multo magis valere debet in sententia Thomistarum, animæ separatæ solam confusam et communem tribuentium cognitionem angelorum et naturarum corporearum. Denique idem videtur sentire S. Thomas: *Beati conformantur*, inquit, *angelis quantum ad dona gratiarum; manet tamen differentia, quæ est secundum naturam: et ideo uti collatione et discursu est connaturale animabus Beatorum, non autem angelis* (3). Alibi etiam (4) diserte docet in Beatorum animabus non fore discursum, fore autem in animabus damnatorum (5).

(1) Vide Conimbricenses (disp. 4, art. 2, *Sed illud etiam non displicet...*), Complut (*de anim.*, disp. 11, sect. 5, num. 6), Suarez lusitanum (*De anim.*, tract. 3, disp. 3, sect. 5, num. 206), Oviedo (Controv. 16, punct. 2, num. 11), Quiros (disp. 10, sect. 3, num. 42), Arriaga (disp. 10, sect. 3, subsect. 1, num. 39), Mauri (*Quæst. philos. Quæst. physico-metaph.*, quæst. 3, ad quartum), etc.

(2) Vide Suarez, *De angelis*, lib. 2, cap. 33, num. 9 et 18 seqq.

(3) S. Thom., 3° p., quæst. 11, art. 3, ad 3.um

(4) Vide 3.º dist. 31, quæst. 2, art. 4, corp. et ad 6.um

(5) Quasdam alias leviores questiones de animæ separatæ cognitione vide, si lubet, apud Conimbricenses, disp. 4, art. 2.

ARTICULUS II.

De motu locali animæ separatæ.

Duo hic quærentur: primum, utrum anima separata se ipsam sua propria virtute movere queat, ac porro moveat; secundum, utrum possit alia movere. Quæ duo non æqualem habent difficultatem; primum enim facile expeditur, alterum non videtur solvi posse cum aliqua certitudine.

§ I.—UTRUM ANIMA SEPARATA SE IPSAM MOVERE SUA VIRTUTE POSSIT.

349. Principio supponendum est, animam separatam A anima separata non est immobile, sed moveri potest. pacem esse motus localis, undecumque ille proveniat, sive ex propria, sive ex aliena virtute, nec esse penitus immobilem, quemadmodum forte supposuerunt Durandus et Joannes Picus a Mirandula (1), cum negarunt animam Christi Domini reali suæ substantiæ præsentia descendisse ad inferos, sed solum effectibus, animas videlicet in limbo detentas nova gloria, luce lætitiæque perfundendo; neque enim tam absurdam articuli fidei tenuissent interpretationem, si crederent animam sive suam, sive saltem angelicam vel divinam virtute posse moveri (2). Nec vero solum anima moveri potest, sed etiam de facto movetur; tum quia et angeli moventur, tum quia incredibile prorsus est, animas, naturaliter loquendo, loco, ubi homo moritur, alligatas perpetuo esse debere (3). Quamvis nec putandum e converso est, animas separatas ita vagari perpetuo, ut nullibi consistant; nam certum est illas intra determinata spatia contineri, beatas nempe in cælis, cæteras sive in carcere piaculari, sive in limbo, sive in gehenna. **Nec dicas**, animas, utpote substantias simplices et spirituales, non posse esse in loco, ideoque nec loco moveri.—

quamvis hequet libere vagari per quæcumque loca.

(1) Durandus (3.º dist. 22, quæst. 3), Joann. Picus Mirandula (*Apologetici*, quæst. 1.^a)

(2) Vide Suarez (*De myster. vitæ Christi*, disp. 43, sect. 2), Conimbricenses, *De anim. separ.* disp. 6, art. 2.

(3) Conimbricenses (loc. nup. cit.)

Quomodo
sit in loco,
et loco
moveatur
anima.

Jam enim alibi docuimus, quo pacto dicantur esse in loco substantiæ spirituales, nimirum non circumscriptive, sed definitive (1). Quare animæ sunt præsentēs, nec possunt non esse, in certo aliquo ac determinato loco, non ita ut repleant illum nec ullam partem illius mole quantitativa, sed ita ut non distent ab illo et a corporibus in eo constitutis, et distent ab aliis alibi sitis. Hisce itaque suppositis.

Utrum anima
separata
moveatur
naturali sua
virtute:

Quæritur, utrum anima separata polleat virtute propria se loco movendi; quæ profecto virtus, si detur, debet esse spiritualis, eaque distincta a virtute motrice organica, per quam anima unita movet suum corpus, eoque medio alia externa; nam in anima separata nulla remanet formaliter potentia ex superius dictis, quæ non sit inorganica et spiritalis. Sententia negans animæ separatæ virtutem se movendi tribuitur quibusdam Thomistis a Conimbricensibus, quamvis P. Cosmas de Lerma conqueratur perperam id Thomistis appingi, cum hoc unus insinuaverit Cajetanus (2), et contrarium plures graves D. D. suæ scholæ tueantur (3). Collegium tamen Complutense S. Thomæ fatetur plures ex Thomistis negantem opinionem profiteri (4), et Magister Joannes Martinez de Prado (5) expresse pro eadem laudat P. Dominicum Bañez (6). Communis vero sententia tenet animam virtute propria spiritali pollere se loco movendi. Ita sentiunt Abulensis (7) et ex Thomistis Soto (8), Joannes a S. Thoma (9), Serra (10), Martinez de Prado et Collegium Complutense (11) et ipse P. Cosmas de Lerma (12), quamvis contrariam quoque

Communis
opinio
affirmans

- (1) Vide *Cosmolog.* num. 255 et 256, pag. 956 et 959.
- (2) In 3.^{am} part. quæst. 52, art. 2.
- (3) Loc. cit. quæst. 34, num. 10.
- (4) Colleg. Complutense S. Thomæ, *De anim.*, lib. 2, quæst. 8, art. 3, num. 79.
- (5) *De anim.* lib. 2, quæst. 17, parag. 4, num. 30.
- (6) In 1.^{am} part. quæst. 77, art. 5, dub. 1, ad 3.^{am}
- (7) *In Math.* cap. 25, quæst. 773.
- (8) 4.^a dist. 45, art. 3.
- (9) *De anim.*, quæst. 12, art. 7.
- (10) In 1.^{am} part., quæst. 117, art. 4.
- (11) Locis nuper citatis.
- (12) Loc. cit. num. 10.

doctrinam probabilem esse tueatur (1); ex Scotistis Pontius (2) et Mastrius (3), qui hanc doctrinam communem vocat cum Secto (4), Richardo (5) et Joanne Majore (6); quibus omnibus adstipulantur nostrates communiter cum cardin. Toletio (7), Francisco Suarez (8), Vazquez (9), Conimbricensibus (10), Martino del Rio (11), Rubio (12), Compton (13), Soarez lusitano (14), Quiros (15), Arriaga (16), Oviedo (17), Lossada (18), etc. Eademque videtur fuisse doctrina S. Thomæ, cum scripsit animam Christi Domini nostri descendisse ad inferos *eo genere motus, quo angeli moventur* (19).

350. PROPOSITIO. Dubitandum non esse videtur, quin anima separata virtutem habeat se loco movendi.

Probatur 1.º Virtus hæc deesse nequit animæ separate sive titulo perfectionis, sive titulo imperfectionis. Ergo deneganda non est.

eligitur,
et probatur.

Prob. antec. *Non titulo perfectionis*, quia angeli perfectiores sunt anima humana, et nihilominus potentia gaudent se loco movendi. *Non titulo imperfectionis*, quia brutorum animæ imperfectiores sunt, at eandem virtutem possident.

- (1) Loc. cit. num. 2 seqq.
- (2) *De anim.*, disp. 15, quæst. 2, conclus. 3.
- (3) *De anim.*, disp. 8, quæst. 3.
- (4) 4.^a dist. 40, quæst. 14.
- (5) 4.^a dist. 50, art. 1, quæst. 1.
- (6) 4.^a dist. 50, quæst. 18.
- (7) *De anim.*, lib. 1, quæst. 9.
- (8) *De anim.*, lib. 6, cap. 2, num. 8.
- (9) In 1.^{am} part., disp. 194.
- (10) *De anim. separat.*, disp. 6, sect. 2.
- (11) *Disquisit. magicar.*, lib. 2, quæst. 26, sect. 2.
- (12) *De anim.*, tract. *de anim. separat.* quæst. 8, num. 105.
- (13) *De anim.*, disp. 11, sect. 5, num. 7.
- (14) *De anim.*, tract. 8, disput. 2, sect. 2, num. 36.
- (15) Disput. 80, sect. 5, num. 41.
- (16) Disput. 10, sect. 3, sobresect. 2.
- (17) Controv. 16, punct. 2, num. 12.
- (18) *De anim.*, disp. 2, cap. 7, num. 139.
- (19) S. Thom. 3 p., quæst. 52, art. 1, ad 3.^{am}